

УДК 616.825:616-00

**Методологія підготовки майбутніх учителів фізичної культури до
реалізації індивідуальних освітніх траєкторій у навчально-виховному
процесі**

**Methodology of preparation of future teachers of physical culture
for realization of individual educational trajectories in educational
process**

Долинський Борис Тимофійович

доктор наук, професор кафедри гімнастики та СЄ
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
Університет імені К. Д. Ушинського (Одеса, Україна)

Буховець Божена Олегівна

кандидат наук з фізичного виховання і спорту
викладач кафедри гімнастики та СЄ
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
Університет імені К. Д. Ушинського (Одеса, Україна)

Дишель Галина Олександрівна

старший викладач кафедри біології та охорони здоров'я
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
Університет імені К. Д. Ушинського (Одеса, Україна)

Сучасна соціальна ситуація в країні зобов'язує школу надавати своїм випускникам надавати, як якісну освіту, формувати в них особисто значущі знання, навички та засоби діяльності, розвивати прагнення до творчості, власну індивідуальність. Сприяти опануванню всього вище перерахованому допоможе розробка індивідуальної освітньої траєкторії для кожного школяра.

На жаль, сучасні педагоги не приділяють належної уваги розробці

індивідуальних освітніх траєкторій. Можливо припустити, що педагоги просто не готові до такого інноваційного виду діяльності. Саме індивідуальна освітня траєкторія лежить в основі концепції профільної освіти. Використання індивідуального навчального плану дозволяє реалізувати різні особистісні освітні потреби учнів, їхніх родин, установ професійної освіти і загальноосвітніх установ різних видів.

Таким чином перед викладачами сучасних вищих навчальних закладів постає завдання підготовки майбутніх учителів, зокрема фізичного виховання, до розробки і впровадження індивідуальних освітніх траєкторій для учнів. Особливу увагу необхідно приділити навчанню здобувачів розробляти власну індивідуальну освітню траєкторію. Такі траєкторії будуть сприяти їх саморозвитку і самореалізації у майбутній професійній діяльності.

Важливу роль у підготовці майбутніх учителів фізичного виховання до застосування індивідуальних освітніх траєкторій відіграє самостійна діяльність, оскільки така діяльність дає можливість залучити кожного студента, всіх учасників до таких ситуацій, що враховують динамізм, зміну педагогічних дій та їх нестабільність.

Актуальність розробки та впровадження індивідуальних освітніх траєкторій, проблема підготовки майбутніх учителів з фізичної культури до професійної діяльності а також, недостатня наукова та методична розробка означеної проблеми зумовили вибір даної теми для наукового дослідження сучасних дослідників всього світу.

Ключові слова: індивідуальні освітні траєкторії, здобувачі, вчителі фізичної культури, фактор.

The current social situation in the country obliges the school to provide its graduates with quality education, to form in them personally significant knowledge, skills and means of activity, to develop the desire for creativity, their own

individuality. The development of an individual educational trajectory for each student will help to master all of the above. Unfortunately, modern teachers do not pay due attention to the development of individual educational trajectories. It is possible to assume that teachers are simply not ready for such an innovative type of activity. It is the individual educational trajectory that underlies the concept of specialized education. The use of an individual curriculum allows to realize various personal educational needs of students, their families, vocational education institutions and general education institutions of different types.

Thus, teachers of modern higher education institutions are faced with the task of preparing future teachers, including physical education, to develop and implement individual educational trajectories for students. Particular attention should be paid to teaching applicants to develop their own individual educational trajectory. Such trajectories will promote their self-development and self-realization in future professional activity.

An important role in preparing future physical education teachers for the use of individual educational trajectories is played by independent activities, as such activities provide an opportunity to involve each student, all participants in situations that take into account the dynamism, change of pedagogical actions and their instability.

The relevance of the development and implementation of individual educational trajectories, the problem of preparing future teachers of physical education for professional activities, as well as insufficient scientific and methodological development of this problem led to the choice of this topic for research of modern researchers around the world.

Key words: individual educational trajectories, applicants, physical education teachers, factor.

Постановка проблеми в загальному вигляді. В Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», а також в Національній стратегії

розвитку освіти України зазначено, що основні цінності освіти орієнтуються на дитину та на формування в неї таких якостей, які забезпечують її готовність до соціального і професійного самовизначення. Необхідно зазначити, що при мінливих умовах взаємодіях педагога та дитини відбувається зміщення акценту з переважного розвитку предметно-зумовлених пізнавальних здібностей школяра. Таким чином реалізувати умови, що необхідні для індивідуального розвитку особистості дитини стає неможливим.

Сучасна школа надає своїм випускникам якісну освіту. Також саме в школі формуються особистісні значущі знання і способи діяльності дитини. Педагоги розвивають прагнення учнів до творчості, розкривають їх індивідуальність. Сприяти покращенню професійної діяльності педагогу може розробка індивідуальної освітньої траєкторії для кожного школяра. Однак, на жаль, сучасні педагоги не приділяють достатньої уваги розробці індивідуальних освітніх траєкторій. Причиною може те, що педагоги просто ще не готові до такої діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Саме індивідуальна освітня траєкторія лежить в основі концепції профільної освіти. Використання індивідуального навчального плану дозволяє реалізувати різні особистісні освітні потреби учнів, їхніх родин, установ професійної освіти і загальноосвітніх установ різних видів [2].

Важливу роль у підготовці майбутніх учителів фізичного виховання до застосування індивідуальних освітніх траєкторій відіграє самостійна діяльність, оскільки така діяльність дає можливість залучити кожного студента, всіх учасників до таких ситуацій, що враховують динамізм, зміну педагогічних дій та їх нестабільність [6]. Таким чином, перед закладами вищої освіти постає завдання кваліфікованої підготовки майбутніх учителів. Не

виключенням є галузь фізичного виховання зокрема спортивних дисциплін. Необхідно освітити майбутніх вчителів з фізичного виховання саме до розробки і впровадження індивідуальних освітніх траєкторій для учнів [2].

Викладачі закладів вищої освіти повинні максимально навчити розробляти майбутніх вчителів з фізичної культури власну індивідуальну освітню траєкторію. Ця траєкторія повинна першочергово сприяти їхньому саморозвитку і самореалізації у майбутній професійній діяльності [3].

Актуальність розробки та впровадження індивідуальних освітніх траєкторій, проблема підготовки майбутніх учителів з фізичної культури до професійної діяльності а також, недостатня наукова та методична розробка означеної проблеми зумовили вибір даної теми для наукового дослідження сучасних дослідників всього світу [6].

Сучасний освітній простір України збагачений особистісне орієнтованим підходом у процесі навчання, виховання і розвитку тих, кого навчають. Даний процес необхідно будувати з урахуванням індивідуальних особливостей кожного з учасників освітнього процесу [2]. Реалізація вище зазначеного підходу передбачає розробку індивідуальних освітніх траєкторій навчання і розвитку кожної особистості, задіяної у запропонованому навчально-виховному процесі [1].

Підготовку майбутніх учителів фізичного виховання до застосування індивідуальних освітніх траєкторій доцільно розглядати, як цілісний педагогічний процес, що характеризується набуттям студентами необхідних професійних знань, умінь і навичок, розвитком у них творчих здібностей, позитивної мотивації щодо здійснення ефективних засобів застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному процесі [1].

Підготовленість майбутніх учителів фізичного виховання до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному

процесі прийнято розуміти, як результат підготовки [4]. Підготовка характеризується вміннями і знаннями щодо проектування та реалізації індивідуальної освітньої траєкторії діяльності учнів у навчально-виховному процесі школи, а також їхнім умінням своєчасно оцінювати і коригувати просування учнів індивідуальною траєкторією під час навчання у школі [6]. На підставі узагальнення теоретичних даних було визначено структуру підготовленості майбутніх учителів фізичної культури до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному процесі. Її основними компонентами виступили: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний [2]. Зауважимо, що визначені педагогічні умови розглядалися в комплексі, оскільки всі вони є взаємопов'язаними і впливають на процес підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до застосування індивідуальних освітніх траєкторій.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні й експериментальному апробуванні моделі та методики підготовки майбутніх учителів фізичної культури до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному процесі.

Виклад основного матеріалу. В ході наукового дослідження було розроблено й експериментально апробовано методику діагностування рівнів підготовленості майбутніх учителів фізичного виховання до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів. Було розроблено модель і експериментальну методику підготовки майбутніх учителів фізичної культури до застосування індивідуальних освітніх траєкторій. В ході дослідження було подано результати констатувального й формувального етапів дослідження. Одержані результати констатувального етапу дослідження було обчислено за середньоарифметичними показниками. Це дозволило визначити наявні рівні підготовленості майбутніх учителів фізичної культури до застосування індивідуальних освітніх траєкторій.

Таким чином у більшості студентів виявлено низький рівень у 44,1% студентів ЕГ та 43,0% КГ. Задовільний рівень було констатовано у 42,6% студентів ЕГ та 43,7% КГ. На достатньому рівні були показники 13,3% майбутніх учителів ЕГ і КГ до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному та тренувальному процесі. На формувальному етапі експерименту було розроблено експериментальну методику та побудовано модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів, що містить мету, компоненти, критерії, етапи, педагогічні умови, засоби їх реалізації і кінцевий результат.

Цілеспрямована робота з підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до застосування індивідуальних освітніх траєкторій проводилася зі студентами експериментальної групи впродовж трьох років (2 – 4 курси) на заняттях з таких навчальних дисциплін, як «Спортивна метрологія», «Прикладна кінезіологія» у процесі викладання спецкурсу «Конструювання навчальної діяльності учнів за індивідуальними освітніми траєкторіями», а також у позааудиторній та самостійній творчій роботі студентів. На заняттях з «Спортивної метрології» пропонувалося складати план- конспект тренування з обраного виду спорту, в яких би було визначено мету заняття та розроблено систему застосування фізичних вправ для виконання в ході тренування. Студенти склали рекомендації щодо поліпшення якості проведення тренування, обговорювали виявлені помилки, аналізували тренування своїх однокурсників. Така робота сприяла прояву індивідуального стилю діяльності, розвитку внутрішніх позитивних мотивів студентів, а також серйозному ставленню до майбутньої педагогічної практики. Під час проведення занять із «Прикладної кінезіології» було використано метод проектів з теми «Біокінетика» у ході виконання якого студентам необхідно було самостійно обрати будь-яке свято, підготувати презентацію, використовуючи наочний матеріал, плакати чи відеоролики.

Студенти склали портфоліо з теми «Видатні спортсмени», добирали список олімпійських чемпіонів, дидактичний наочний матеріал, презентували зміст портфоліо. Для самостійної роботи майбутнім учителям було запропоновано підготувати доповідь з теми «Особливості проведення уроку фізичного виховання дітей молодшого шкільного віку». Також в самостійну роботу входило написання реферату на тему «Особливості проведення уроків фізичного виховання дітей в спеціалізованих закладах», рецензії на переглянутий художній фільм на тему за вибором студентів. Студенти опрацьовували спеціальні Інтернет-джерела, довідкову літературу, знайомилися з автобіографією видатних спортсменів України тощо.

Проектуючи власну індивідуальну освітню траєкторію у ході навчання, студент потребує взаємодії з педагогом, який виступає в ролі наставника, поради, консультанта, здатний організувати свою професійну діяльність у такий спосіб, щоб навчити студентів переносити відповідальність за самостійне розв'язання особистісних і навчальних програм на самих себе, тобто прийти до абсолютної самостійності через взаємодію з педагогом [1]. Викладач надає допомогу кожному здобувачу індивідуально. З цієї позиції і необхідно підходити до організації самостійної діяльності вчителя фізичного виховання за індивідуальними освітніми траєкторіями. При цьому слід підкреслити, що така діяльність вимагає від людини підвищеної емоційності, образності мислення, багатства художніх асоціацій.

На підсумковій конференції з'ясувалися труднощі, які відчували майбутні вчителі під час складання індивідуальних освітніх траєкторій, яких знань і вмінь їм не вистачало, на що слід звернути увагу з метою покращення їхньої підготовленості до здійснення такої діяльності в майбутньому. На прикінцевому етапі експерименту було проведено контрольний експеримент з метою з'ясування ефективності визначених педагогічних умов і розробленої експериментальної методики (табл. 1). Для перевірки одержаних результатів було використано

розрахунок λ – критерію між двома емпіричними даними (за λ -критерієм Колмогорова- Смирнова). За результатами формувального етапу експерименту було отримано $d_{\text{емп.}} > d_{0,01}$. Отже, одержані дані прикінцевого етапу експерименту виявилися статистично значущими.

Таблиця 1

Динаміка рівнів підготовленості майбутніх учителів фізичного виховання до застосування індивідуальних освітніх траєкторій

Групи	Етапи	Достатній рівень		Задовільний рівень		Низький рівень	
		абс.	%	абс.	%	абс.	%
ЕГ (20 осіб)	На початку дослідження	16	13,3	51	42,6	53	44,1
	Наприкінці дослідження	49	41,2	58	47,8	13	11,0
КГ (20 осіб)	На початку дослідження	16	13,3	51	43,7	51	43,0
	Наприкінці дослідження	29	24,2	65	55,5	24	20,3

Як видно з таблиці 1, в експериментальній групі достатнього рівня підготовленості до застосування індивідуальних освітніх траєкторій досягли 41,2% студентів (було 13,3%), задовільного – 47,8% респондентів (було 42,6%), на низькому рівні залишилось 11,0% майбутніх учителів (було 44,1%). У контрольній групі результати виявилися дещо нижчими: на достатньому рівні стало 24, 2% студентів (було 13,3%), на задовільному – 55,5% респондентів (було 43,7%), на низькому – 20,3 % майбутніх учителів (було 43,0%).

Висновки. У ході дослідження здійснено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми підготовки майбутніх учителів фізичного виховання

до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів у навчально-виховному процесі. Все вище перераховане дозволило обґрунтувати та побудувати модель і методика забезпечення цього процесу, розробити й експериментально перевірити педагогічні умови в системі професійної підготовки студентів майбутніх педагогів. Одержані дані на прикінцевому етапі дослідження свідчать про те, що в обох групах результати за змістовим критерієм змінилися. Ми пояснюємо це тим, що студенти отримували певні знання щодо педагогічної діяльності, організації творчої діяльності учнів під час вивчення психолого-педагогічних і фахових дисциплін.

Література

1. Башавець Н. А. Педагогічні умови, що сприяють реалізації технології формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації майбутніх фахівців. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*, 2009. 1: 12-23.
2. Белкин А. С. Инновационные процессы в образовании. *Образование и наука: журнал теоретических и прикладных исследований*, 2007. 1:113-121.
3. Бодалев А. А. Общее и особенное в субъективном пространстве мира и факторы, которые их определяют. *Мир психологи*, 1999. 4 : 26-29.
4. Бочкин А. И. Методика обучения информационному поиску. *Информатика и образование*, 2000. 3 : 7-10.
5. Вейланде Л.В. Проблема проектування індивідуально-освітнього Маршруту. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2011. 2 (12) : 247-257.
6. Руденко Т. Б. Компонентна структура підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до застосування індивідуальних освітніх траєкторій діяльності учнів. *Наука і освіта: науково-практичний журнал ПНЦ НАПН України*, 2012. 8 : 143-145.